

การพัฒนารูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุใน
นักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนราชินี*

**The Development of Injury Prevention Model
for Primary Students in Rajini School,
Bangkok Metropolitan**

สมจิตนา คำพินิจ**
จริยาวัตร คมพยัคฆ์***
วนิดา ดุรงค์ฤทธิชัย***

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้มีเป้าหมายหลักเพื่อพัฒนาแบบการป้องกันอุบัติเหตุในนักเรียนโรงเรียนราชินี แบ่งการศึกษาเป็น 4 ระยะ คือ การวิเคราะห์สถานการณ์การบาดเจ็บ การศึกษาบทบาทของนักเรียน ผู้ปกครองและครูในการป้องกันอุบัติเหตุ กระบวนการพัฒนากลุ่มเพื่อการป้องกันอุบัติเหตุ และการประเมินผล กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1- 6 จำนวน 400 คนและผู้ปกครอง 393 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม แบบบันทึกอุบัติเหตุของห้องพยาบาลและผู้วิจัย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา Paired Sample t-test ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่านักเรียนได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุในโรงเรียนร้อยละ 75.5 โดยเฉลี่ยเกิดอุบัติเหตุเดือนละ 3 ครั้งต่อคน ส่วนใหญ่เกิดจากสะดุดล้มหรือถูกชนล้มขณะวิ่งเล่นในโรงเรียน ซึ่งพบมากในชั้นประถมศึกษาตอนต้น อายุ 6 - 9 ปี เป็นช่วงพักกลางวันในบริเวณใต้ถุนตึกเรียน สนามกีฬาและบันไดทางขึ้นตึกเรียน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเกิดอุบัติเหตุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษาและความพิการของนักเรียน รูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุประกอบด้วยขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ การสร้างสัมพันธภาพที่ประทับใจจากเด็กสู่ครู การร่วมดูแลใส่ใจ ความปลอดภัยของนักเรียนและการร่วมกันดำเนินการป้องกันอุบัติเหตุที่ชัดเจนและต่อเนื่อง และเมื่อนำรูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุไปใช้พบว่า มีผลช่วยเพิ่มพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุและลดการบาดเจ็บของนักเรียน ครูนำความรู้การป้องกัน

* วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการระบบสุขภาพ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

**โรงเรียนราชินี กรุงเทพมหานคร

***คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

อุบัติเหตุสุดแตรกในกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านสื่อต่าง ๆ มากขึ้น มีการบริหารจัดการเพื่อเสริมสร้างความปลอดภัยในโรงเรียนภายใต้มาตรฐานโรงเรียนสร้างเสริมความปลอดภัย ครูพยาบาลให้การบริการสุขภาพเชิงรุกที่มีการนำข้อมูลการเกิดอุบัติเหตุของเด็กมาใช้เพื่อสร้างพฤติกรรมป้องกันให้แก่เด็ก มีการพัฒนาสื่อการสอนทางการพยาบาลและมีส่วนร่วมในการบริหารความปลอดภัยภายในโรงเรียน ที่สำคัญพบว่านักเรียนและผู้ปกครองมีพฤติกรรมป้องกันอุบัติเหตุสูงขึ้นและนักเรียนมีพฤติกรรมเสี่ยงลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การศึกษาครั้งนี้เสนอแนะว่าให้นำรูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุไปพัฒนาอย่างต่อเนื่องภายใต้การดำเนินการตามมาตรฐานของโรงเรียนสร้างเสริมความปลอดภัยและการนำไปใช้ต้องปรับให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนนั้น ๆ

คำสำคัญ : อุบัติเหตุ นักเรียนชั้นประถมศึกษา รูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุในนักเรียน

ABSTRACT

The purpose of this participatory action research was to develop the injury prevention model for primary students in Rajini school, Bangkok Metropolitan. The research process was based on a mutual collaborative approach and health promoting school policy. It could be divided into 4 phases: 1) the systematic injury situational analysis 2) the study of students, parents, and teachers' roles and responsibilities in injury prevention 3) the group development of this process of injury prevention, and 4) the evaluation of group development. The samples of this study were in Pratomsuksa 1-6, and their parents. The data were collected by means of participant observation, in-depth interview, pre and post test questionnaires, and the annual injury report from the school nursing department. Content analysis and paired T-test were employed.

The results show that 75.51 percentage of students were injured from accidents. The incident rate of injury was 3 times per person per month. The major causes were falling while they played, ran or crashed. Most of them were 6 - 9 years of age. The most frequent time of injury was during the lunch hour. The first floor of the buildings, play ground, and the ladder were the most frequent areas of accident. The statistical significant factors of injury in school were age, educational level, and disability of student. The development of injury prevention model consisted of 3 phases: first, initiating impressive care relationship with students, parents, and teachers, respectively; secondly, continuing care collaboration in injury prevention activities; and third, continuing to eminently collaborate with all of the involved people in developing the preventive activities.

The developed model could increase the injury prevention behaviors of students and their parents, decrease injury events, and improve environmental management. Additionally, the teachers increased injury prevention activities through different media in educational activities. Nurse teachers planned preventive activities more proactively, created attractive media based on the available injury data, and participated with administrators in school safety management under health promoting school policy. After the model development, students and parents statistically improved their preventive activities, while their risk behaviors statistically decreased. This injury prevention model should be promoted and continually developed under health promoting school policy. It can be applied to the similar school structures or considerably modified depending on the school context.

Keywords : injury, school age, injury prevention model in school

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

อุบัติเหตุเป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อคุณภาพการดูแลเด็ก โดยเฉพาะเด็กวัยเรียนซึ่งมีอุบัติการณ์ของอุบัติเหตุสูงขึ้นและหนึ่งในสี่เป็นอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในโรงเรียน (อดิศักดิ์ ผลิตผลการพิมพ์. 2546 : 2 - 3) สาเหตุอุบัติเหตุส่วนใหญ่ที่พบ คือ ตกจากที่สูง ถูกชน ถูกกระแทก โดยวัสดุต่าง ๆ และไฟฟ้าดูด ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุในเด็กวัยนี้ประกอบด้วยวุฒิภาวะและพฤติกรรมตามวัยที่ยังไม่สามารถป้องกันตนเองได้มากนัก ไม่ค่อยให้ความสนใจสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ขาดความระมัดระวังยังคงไม่รู้จักหลบหลีกสิ่งนี้อาจก่อให้เกิดอันตรายและขณะเดียวกันเด็กอยากรู้อยากเห็น ชอบเล่นซุกซน ผาดโผน นอกจากนี้ยังเป็นผลมาจากวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่เกินพอดี เช่น เข้มงวด จู้จี้จนเด็กกลัวหรือเบื่อบ่อยตามใจจนขาดความรับผิดชอบหรือปกป้องมากเกินไป (พรทิพย์ คำพอ. 2540 : 101)

การป้องกันการเกิดอุบัติเหตุให้แก่เด็กในโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่สุด โดยจะต้องเน้นให้เด็กแสดงพฤติกรรมปลอดภัยจนเป็นนิสัย สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและตัดสินใจต่อสถานการณ์ภายในโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม วิธีการป้องกันต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากกิจกรรมการป้องกันเป็นการตั้งรับหรือเป็นกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาภายหลังการบาดเจ็บที่เกิดขึ้นแล้วเป็นหลัก นักเรียน บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชนตระหนักและมีส่วนร่วมในการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุน้อย ข้อมูลการบาดเจ็บที่มีอยู่ขาดการนำมาใช้ประโยชน์เพื่อป้องกันการบาดเจ็บในโรงเรียนอย่างเต็มที่ จึงพบว่าอุบัติการณ์การบาดเจ็บของเด็กนักเรียนยังคงสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ขจรลดา เปาวรัตน์. 2542 : 19-21)

นโยบายโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (2536) เป็นนโยบายที่มุ่งสร้างความปลอดภัยให้แก่เด็กใน

โรงเรียนโดยมีการกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติ 13 ประการขึ้นมารองรับ ซึ่งเน้นให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งจากบ้าน โรงเรียน และชุมชนร่วมกันเสริมสร้างศักยภาพของการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ และร่วมประเมินผลในการป้องกันอย่างเป็นระบบให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและธรรมชาติของนักเรียน (Streubert and Carpenter. 1999) แต่ในทางปฏิบัติแล้ว มีโรงเรียนจำนวนไม่น้อยที่ยังไม่สามารถปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ได้ โรงเรียนราชินี กรุงเทพมหานครเป็นโรงเรียนหนึ่งที่พยายามจะปฏิบัติตามมาตรฐานดังกล่าว แต่ประสบปัญหาการนำนักเรียน ผู้ปกครอง และครูมาร่วมกันวางแผนสร้างเสริมความปลอดภัยในโรงเรียนบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ ยังไม่สามารถจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้เด็กแสดงพฤติกรรมความปลอดภัยที่ควรใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างชัดเจน ฝ่ายการพยาบาลซึ่งเป็นฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของนักเรียนโดยตรงมุ่งเน้นการจัดการด้านการรักษาพยาบาลมากกว่าที่จะเน้นการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุ

ดังนั้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่นำมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพของนักเรียน ผู้ปกครอง โรงเรียนและชุมชนภายใต้นโยบายโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพจะช่วยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าใจในสาเหตุการเกิดการบาดเจ็บได้อย่างชัดเจน และสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งวิธีการดังกล่าวให้ความสำคัญกับความเชื่อทัศนคติ และเน้นการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างพลังอำนาจบุคคลให้สามารถจัดการปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในโรงเรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

ระหว่างนักเรียน ผู้ปกครอง โรงเรียนและชุมชน เพื่อลดอัตราการเกิดอุบัติเหตุและเพื่อบรรลุสู่โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

1. ศึกษาสถานการณ์และปัจจัยการเกิดอุบัติเหตุในนักเรียนโรงเรียนราชินี
2. สร้างรูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุในนักเรียนโรงเรียนราชินี
3. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การป้องกันอุบัติเหตุของนักเรียน ผู้ปกครองและครูภายหลังดำเนินการตามรูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุของนักเรียนโรงเรียนราชินีที่พัฒนาขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การบาดเจ็บจากอุบัติเหตุในเด็กนักเรียนมีสาเหตุทางตรงและทางอ้อมมาจากหลายปัจจัย ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ประกอบด้วยลักษณะนักเรียน สภาพแวดล้อมภายในและโดยรอบโรงเรียน พฤติกรรมการเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครองและระบบบริการสุขภาพ การศึกษาครั้งนี้จึงนำมาตรฐานความปลอดภัย 13 ประการมาใช้ร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การเกิดอุบัติเหตุและสร้างรูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุอย่างเป็นระบบตามศักยภาพ บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และองค์ความรู้ของผู้เกี่ยวข้อง พัฒนาทักษะและความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็ก ครอบครัวและบุคลากรในโรงเรียนโดยเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมภายใต้ 4 ขั้นตอนหลัก คือ การสังเกต การวางแผน การปฏิบัติ และการสะท้อนคิด รวมทั้งดำเนินการปรับแผนไปจนกว่า

จะได้รูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนที่มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพของเด็ก การจัดการสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของครอบครัว

วิธีการวิจัย

ประกอบด้วย 4 ระยะ โดยในแต่ละระยะมีกลุ่มเป้าหมาย วิธีการศึกษา เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

ระยะที่ 1 วิเคราะห์สถานการณ์การเกิดอุบัติเหตุในนักเรียน

1.1 ศึกษาข้อมูลการเกิดอุบัติเหตุของนักเรียนจากรายงานห้องพยาบาล สำนวนพหุกรรม การป้องกันอุบัติเหตุของนักเรียนและผู้ปกครอง โดยแบบสอบถามและจากการทบทวนงานวิจัย

1.2 ศึกษาข้อมูลการเรียนการสอนของครูประจำชั้น ครูวิชาพลศึกษา สุขศึกษาและยูวกาชาดเกี่ยวกับการป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียน โดยสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ สำนวนสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน และศึกษาการบริหารงานด้านความปลอดภัยในโรงเรียนตามแนวปฏิบัติ 13 ประการของโรงเรียน สร้างเสริมความปลอดภัย

1.3 สัมภาษณ์นักเรียน ผู้ปกครอง ครูประจำชั้น ครูพลศึกษา สุขศึกษาและยูวกาชาดอย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับการปฏิบัติตามบทบาทเพื่อป้องกันการบาดเจ็บในโรงเรียน

1.4 สนทนากลุ่มกับนักเรียน ผู้ปกครอง ครูประจำชั้นโดยให้นักเรียน ผู้ปกครอง ครูประจำชั้นร่วมกันสะท้อนคิดถึงสถานการณ์อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในนักเรียน

1.5 สังเกตอย่างมีส่วนร่วมต่อพฤติกรรม การป้องกันการบาดเจ็บของนักเรียน ผู้ปกครอง ครู และบุคลากรสนับสนุน

1.6 วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดเพื่อค้นหา นักเรียนและผู้ปกครองที่เป็นกลุ่มเสี่ยง วิเคราะห์ การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการบาดเจ็บในโรงเรียนของนักเรียน ผู้ปกครอง และครู

ระยะที่ 2 วางแผนปฏิบัติเพื่อหาแนวทางในการป้องกันอุบัติเหตุ

2.1 สนทนากลุ่มย่อยเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงที่พบกับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงชั้น ป. 1 - 3 และกลุ่มปกติ ด้วยการนำเสนอสถานการณ์สมมุติต่าง ๆ เพื่อให้สะท้อนคิดถึงสาเหตุของการเกิดการบาดเจ็บ

2.2 นำเสนอข้อมูลการเกิดอุบัติเหตุและพฤติกรรมเสี่ยงต่อเด็กนักเรียน ผู้ปกครองและครูประจำชั้น โดยจัดกระบวนการกลุ่มให้ทุกคนช่วยกันสะท้อนคิด แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวางแผนปฏิบัติเพื่อป้องกันการบาดเจ็บ

2.3 กำหนดกิจกรรมการปฏิบัติของนักเรียน ผู้ปกครอง ผู้วิจัย ครูพยาบาลและครูที่เกี่ยวข้อง ผู้รับผิดชอบและระยะเวลาการปฏิบัติ

2.4 นำกิจกรรมเสนอต่อผู้บริหารที่รับผิดชอบเพื่อสะท้อนคิดถึงความเป็นไปได้และขอความเห็นชอบในการนำกิจกรรมไปปฏิบัติ รวมทั้งโน้มน้าวให้ผู้บริหารกำหนดกิจกรรมความปลอดภัย

2.5 โน้มน้าวให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดเห็นความสำคัญของการนำกิจกรรมที่ร่วมกันคิดไปปฏิบัติและติดตามผลการปฏิบัติ พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาอุปสรรค

ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุที่พัฒนาขึ้น

นำกิจกรรมที่ได้ในระยะเวลาที่ 2 ไปปฏิบัติและนำผลที่ได้จากการปฏิบัติในแต่ละกิจกรรมมาสะท้อนคิดอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับปริมาณ ลักษณะเทคนิคและวิธีการที่ใช้ในแต่ละกิจกรรม ความพึงพอใจ ปัญหาอุปสรรค พร้อมทั้งขอข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข ตลอดจนคิดค้นกิจกรรมใหม่จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แล้วร่วมกันนำไปปฏิบัติใหม่เป็นรอบ ๆ จนกระทั่งได้รูปแบบ

ระยะที่ 4 ประเมินผลหลังทดลองใช้รูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุ

ผู้วิจัยติดตามและประเมินผลพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุของนักเรียน ผู้ปกครอง และครู ระบบการจัดการความปลอดภัยในโรงเรียน ภายใต้มาตรฐานความปลอดภัย 13 ประการและกระบวนการกลุ่มของการป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียน เพื่อตรวจสอบรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนอายุ 6 -12 ปี และกำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 ปี การศึกษา 2547 โรงเรียนราชินี กรุงเทพมหานคร ผู้ปกครอง ครูฝ่ายการสอน และครูพยาบาล คัดเลือกตัวอย่างนักเรียนชายและหญิงจากทุกห้องห้องละ 10 คนเท่า ๆ กันโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนจำนวน 400 คนและผู้ปกครอง 393 คน (มากกว่าขนาดตัวอย่างที่คำนวณจากสูตรของเครจซีและมอร์แกน) ครูฝ่ายการสอนและครูพยาบาลทุกคนเป็นกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาคั้งนี้

เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วยแบบรายงานบันทึกการเกิดอุบัติเหตุของนักเรียนในโรงเรียน แบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการป้องกันอุบัติเหตุของเด็กอายุ 6 - 8 ปี และอายุ 9 - 12 ปี และแบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการป้องกันอุบัติเหตุของผู้ปกครอง (อดิศักดิ์ ผลิตผลการพิมพ์. 2546) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเชื่อมั่นแบบสอบถามสำหรับเด็กอายุ 6 - 8 ปีด้วยสูตร KR - 20 ได้ค่าเท่ากับ 0.86 และคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคสำหรับแบบสอบถามเด็กอายุ 9 - 12 ปีและแบบสอบถาม ผู้ปกครองได้ค่า 0.85 และ 0.86 ตามลำดับ

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลโดยให้ผู้ปกครองตอบแบบสอบถามของตนเองและของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ส่วนแบบสอบถามสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการอ่านคำถามให้เด็กฟัง และให้เด็กเลือกรูปภาพที่แสดงพฤติกรรมความปลอดภัยหรือพฤติกรรมเสี่ยงตามที่โจทย์กำหนด

การพิทักษ์สิทธิของนักเรียน ผู้ปกครองและครู

ผู้วิจัยพิทักษ์สิทธิของนักเรียน ผู้ปกครอง และครูโดยเคารพสิทธิความเป็นส่วนตัวและปกปิดความลับ มีการแนะนำตัวเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการเก็บข้อมูลและระยะเวลาของการวิจัย พร้อมทั้งแจ้งให้ทราบถึงสิทธิในการตอบรับและปฏิเสธการเข้าร่วมวิจัยและระหว่างการวิจัยที่สามารถยุติการเข้าร่วมได้โดยไม่ต้องแจ้งเหตุผล นอกจากนี้ ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการวิจัยได้นำเสนอในภาพรวมเท่านั้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลพฤติกรรมกรรมการป้องกันอุบัติเหตุของผู้ปกครองและนักเรียนนำมาคำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่า t-test ปัจจัยการเกิดอุบัติเหตุในนักเรียน และเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมกรรมการป้องกันอุบัติเหตุของนักเรียน ผู้ปกครอง และครู ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุ ด้วยการทดสอบ Paired Sample t-test

ผลการศึกษา

1. สถานการณ์และปัจจัยการเกิดอุบัติเหตุในนักเรียน พบว่านักเรียนได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุร้อยละ 75.5 จากการหกล้ม สะดุดล้ม ถูกชนให้ล้มขณะวิ่งเล่น โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เกิดอุบัติเหตุมากที่สุด (ร้อยละ 34.7) รองลงมาเป็นชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 2 (ร้อยละ 25.2 และ 20.3) จากการศึกษาแบบบันทึกรายงานของห้องพยาบาลพบว่านักเรียนหญิงเกิดอุบัติเหตุร้อยละ 44.1 ขณะที่นักเรียนชายเกิดอุบัติเหตุร้อยละ 61.7 ลักษณะการบาดเจ็บ ได้แก่ แผลถลอก แผลฟกช้ำ แผลแตกยาวที่ต้องเย็บ กระดูกหัก ข้อเคลื่อนและเอ็นอักเสบ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีจำนวนครั้งของการเกิดอุบัติเหตุมากที่สุด โดยเฉลี่ยเดือนละ 3 ครั้งต่อคนหรือตลอดปีการศึกษาเฉลี่ย 8 ครั้งต่อปี ชนิดอุบัติเหตุที่เกิดซ้ำบ่อย ๆ คือ หกล้มและสะดุดล้ม ช่วงเวลาที่เกิดเหตุส่วนมากเป็นช่วงพักรับประทานอาหารกลางวัน สถานที่ที่เกิดอุบัติเหตุมากที่สุด คือ ใต้ถุนตึก ในสนามกีฬา และบันไดทางขึ้นตึกเรียน

ด้านพฤติกรรมกรรมการป้องกันอุบัติเหตุ พบนักเรียนอายุ 6 - 8 ปี มีพฤติกรรมความปลอดภัย

ระดับปานกลางร้อยละ 61.7 ระดับสูงร้อยละ 27.5 และระดับต่ำร้อยละ 10.8 นักเรียนอายุ 9-12 ปี มีพฤติกรรมความปลอดภัยระดับปานกลางร้อยละ 60.3 ระดับสูงร้อยละ 21.1 และระดับต่ำร้อยละ 18.6 สำหรับพฤติกรรมกรรมการป้องกันอุบัติเหตุของผู้ปกครอง ด้านการสอนพบว่าผู้ปกครองสอนให้เด็กเดินบนทางเท้าหรือเสียบทางเท้าและไม่เล่นโลดโผนขณะเดินมากที่สุด ถัดมา คือ สอนวิธีการเล่นเครื่องเล่นอย่างปลอดภัย และสอนหรือสนับสนุนให้เด็กฝึกว่ายน้ำ ส่วนด้านการสอดส่องดูแล พบว่าผู้ปกครองตรวจสอบความปลอดภัยของเครื่องเล่นสนามก่อนที่จะให้เด็กเข้าไปเล่นมากที่สุด รองลงมาคือ ดูแลอย่างใกล้ชิดเมื่อเด็กทำกิจกรรมที่ใช้ไฟ เช่น จุดไฟ ทำอาหาร และตรวจสอบความปลอดภัยของสถานที่ให้เด็กลงเล่นน้ำก่อนลงไปเล่น ด้านการกำกับติดตาม ผู้ปกครองไม่ปล่อยให้เด็กนั่งดูโทรทัศน์ขณะมีฉากอันตรายโลดโผนเพียงลำพังมากที่สุด ถัดมา คือ ไม่ให้เด็กต่อเก้าอี้หรือต่อบันไดเพื่อหีบของที่อยู่สูงกว่าตัวเด็กและไม่ให้เด็กหยิบยารับประทานเอง

เมื่อเปรียบเทียบปัจจัยการเกิดอุบัติเหตุในนักเรียนอายุ 6-8 ปี กับพฤติกรรมกรรมการป้องกันอุบัติเหตุของ นักเรียนพบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างมีสำคัญ คือ โรคประจำตัว ส่วนเพศ อายุ การศึกษาและความพิการมีความสัมพันธ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนเด็กอายุ 9 - 12 ปี พบว่าอายุและการศึกษามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เพศ โรคประจำตัว ความพิการและพฤติกรรมเสี่ยงมีความสัมพันธ์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

การปฏิบัติความปลอดภัยตามเกณฑ์มาตรฐาน 13 ประการของโรงเรียนสร้างเสริม

ความปลอดภัยพบว่าโรงเรียนยังปฏิบัติได้ไม่ครบทุกมาตรฐาน คือ มาตรฐานที่ 1 ยังไม่มีการรวมกลุ่มของผู้มีส่วนร่วม คือ ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้นำชุมชนเข้ามาดำเนินการแก้ไขปัญหาการบาดเจ็บที่เกิดขึ้นในโรงเรียน มาตรฐานที่ 5.3 ยังไม่ได้ดำเนินการประเมินผลการดำเนินงานต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนในการป้องกันการบาดเจ็บ มาตรฐานที่ 5.4 ไม่มีการนำข้อมูลการบาดเจ็บของนักเรียนเผยแพร่แก่ประชาชนในชุมชนที่อยู่ใกล้โรงเรียน มาตรฐานที่ 6 ขาดระบบการสำรวจความปลอดภัยในสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมเสี่ยงในโรงเรียน โดยนักเรียน ผู้ปกครอง และครู มาตรฐานที่ 9 ไม่มีการฝึกซ้อมวิธีการช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ การฝึกช่วยเหลือโดยการกู้ชีพเบื้องต้น และไม่มีการฝึกวิธีการขนย้าย หรือเคลื่อนย้ายผู้ที่ได้รับบาดเจ็บอย่างถูกวิธี มาตรฐานที่ 12 ยังไม่มีการประเมินภายในและการกำหนดตัวชี้วัดที่เหมาะสมสำหรับวัดผลการดำเนินงานโรงเรียน สร้างเสริมความปลอดภัย และมาตรฐานที่ 13 ขาดการรวบรวมความรู้ ประสบการณ์ที่ได้จากการดำเนินงานเผยแพร่สู่โรงเรียนอื่น ๆ เพื่อขยายผลให้เกิดการดำเนินงานการสร้างเสริมความปลอดภัยในเด็ก

2. รูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุในนักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนราชินี

รูปแบบที่พัฒนาขึ้นแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะเริ่มสัมพันธ์ภาพที่ประทับใจจากเด็กสู่ครู

ระยะนี้ใช้เวลาประมาณ 3 สัปดาห์ เริ่มจากการที่ผู้วิจัยในฐานะครูพยาบาลค้นหาและพบว่าเด็กเป็นจุดตั้งต้นของการพัฒนารูปแบบ

โดยเฉพาะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุสูง แต่เด็กจะให้ความเคารพและเชื่อฟังครูค่อนข้างมาก การสร้างสัมพันธ์ภาพจึงเริ่มที่ครูพยาบาลจะต้องทำให้เด็กไว้นิ่งเชื่อใจ เป็นกันเอง รับฟังในสิ่งที่เด็กบอกเล่า แล้วจึงค่อย ๆ สอดแทรกความรู้เรื่องของการป้องกันอุบัติเหตุให้ทีละเล็กละน้อยโดยเน้นการใช้เหตุการณ์จริงมาเป็นกรณีตัวอย่าง เมื่อเด็กรับฟังข้อมูลแล้วก็จะนำสิ่งที่ได้กระจายต่อไปยังเพื่อน ๆ และผู้ปกครอง ต่อจากนั้นจึงสร้างสัมพันธ์ภาพที่ต่อเนื่องกับครูประจำชั้น ครูสอนวิชาสุขศึกษา ครูสอนวิชาพลศึกษาและครูสอนวิชาภาษาเพื่อให้เห็นความสำคัญจากการนำสถิติจริงและอุบัติเหตุรายวันมาสนทนาแลกเปลี่ยน พร้อมกับการวิเคราะห์ถึงการเรียนการสอนด้านนี้ที่มีอยู่ในหลักสูตรและชักชวนให้ร่วมกันหาแนวทางป้องกัน มีการนำผลการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยในโรงเรียนตามมาตรฐาน 13 ประการเสนอต่อฝ่ายปกครองเพื่อขยายความสัมพันธ์และความสำคัญของประเด็นนี้ให้กระจายอย่างกว้างขวาง และมีการจัดสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยนำข้อมูลที่ได้จากนักเรียน ผู้ปกครองและครูสื่อสารและสะท้อนข้อมูลกันเป็นระยะ

ระยะที่ 2 ร่วมดูแลเอาใจใส่ความปลอดภัยของนักเรียนโดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

เป็นระยะของการโน้มน้าวให้มีการรวมกลุ่มของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างเป็นทางการ โดยจัดการสนทนากลุ่มทั้งหมด 3 ครั้ง ใช้เวลาประมาณ 2 เดือน ผู้วิจัยนำข้อมูลการบาดเจ็บมาให้แก่นักเรียน ผู้ปกครอง ครูประจำวิชาและครูประจำชั้นร่วมกันวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่แท้จริง สะท้อนคิดถึงบทบาทของตนเองที่เกี่ยวข้อง โน้มน้าวให้กำหนดวิธี ป้องกัน

ที่แต่ละฝ่ายควรปฏิบัติ ผู้วิจัยเฝ้าอำนาจให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ติดตามกำกับ การปฏิบัติเพื่อการป้องกันของแต่ละฝ่าย โดยเฉพาะการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่ให้แก่เด็กนำไปปฏิบัติได้จริงหรือสื่อมีชีวิต เช่น วิดีทัศน์ บทบาทสมมุติและการทดสอบการปฏิบัติด้านความปลอดภัยของนักเรียนทุกคน โดยเน้นการนำไปใช้ในระดัประถมศึกษาตอนต้นเนื่องจากเป็นกลุ่มเสี่ยงสูง

สำหรับครูและผู้ปกครองนั้นเน้นกำกับติดตามการแสดงบทบาทด้านการสอน ความปลอดภัย ในขณะที่เด็กกำลังทำกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจจากประสบการณ์ตรงและการสอนให้เด็กปกป้องตนเองด้วยการไม่ประมาทและปฏิบัติตามกฎความปลอดภัยในโรงเรียนอย่างเคร่งครัด ช่วยเหลือครูพยาบาลและครูประจำชั้นพัฒนาแผนการสอนและแผนภาพเรื่องการป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียน จัดบอร์ดหน้าห้องพยาบาลโดยใช้ภาพถ่ายที่ถ่ายจากเหตุการณ์จริงเป็นสื่อสร้างความตระหนักและการเรียนรู้ ใช้อุบายภาพการ์ตูนระบายสีเกี่ยวกับการป้องกันอุบัติเหตุที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นได้ทั้งเด็ก ผู้ปกครอง และครู เป็นสื่อของการเข้าถึงเด็กและเชื่อมโยงบทบาทการถ่ายทอดความรู้ของผู้ปกครองและครูให้แก่เด็กซึ่งทุกฝ่ายพึงพอใจและต้องการให้ขยายกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพ เฝ้าอำนาจความรู้เพื่อให้ครูประจำชั้นและครูสอนรายวิชาสอดแทรกและเน้นย้ำการป้องกันตนเองเพิ่มเติมให้กับเด็กในทุกรายวิชาหรือผ่านเสียงตามสายในช่วงก่อนเรียนและช่วงวันหยุดโดยเน้นการยกตัวอย่างหรือเล่าเป็นนิทานประกอบ

ระยะที่ 3 ระยะของการร่วมกันดำเนินการป้องกันอุบัติเหตุที่ชัดเจนและต่อเนื่อง

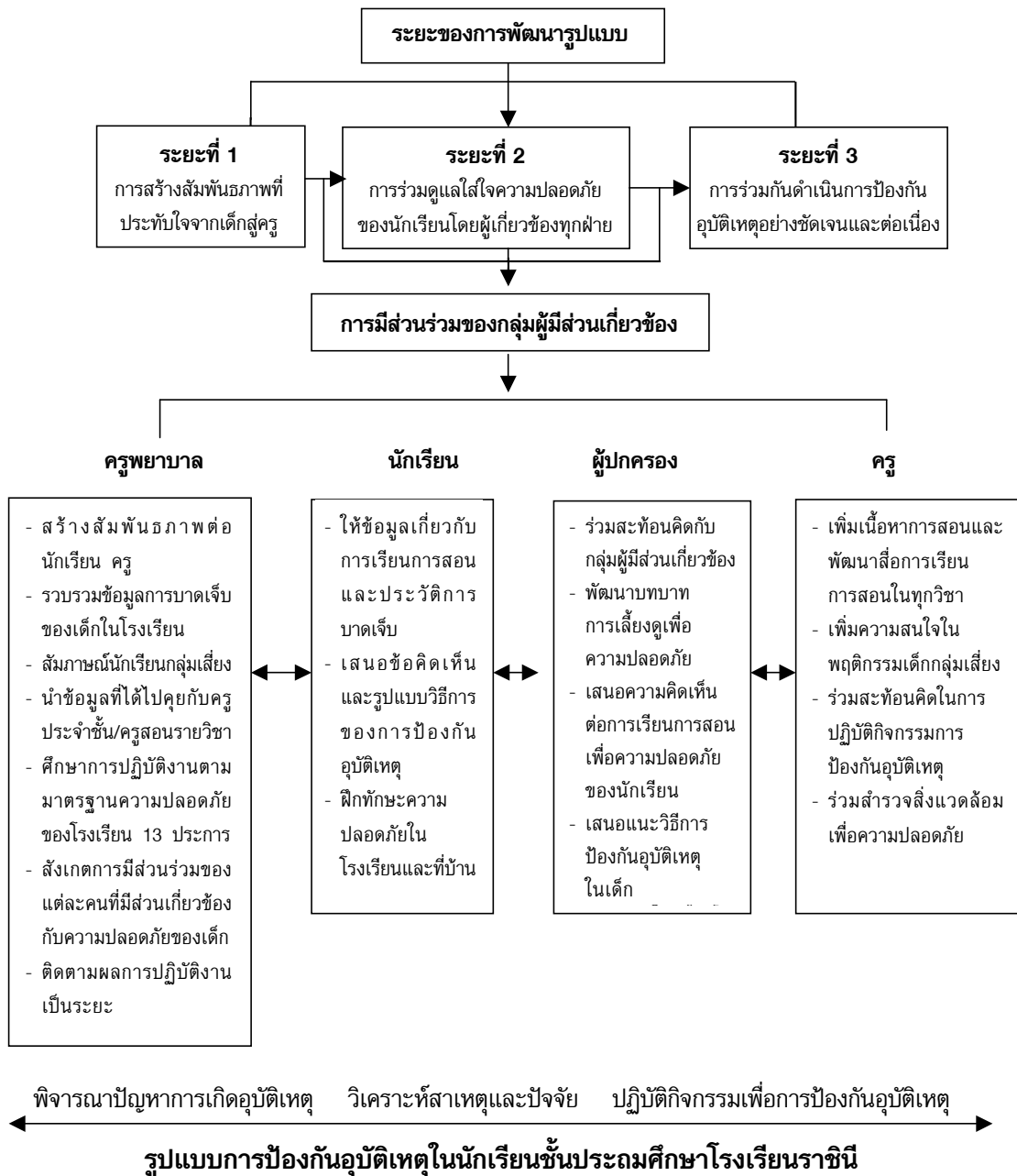
ระยะนี้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกส่วนได้ปฏิบัติบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนอย่างชัดเจน จนกระทั่งกิจกรรมสามารถดำเนินไปได้อย่างอิสระ มีกิจกรรมเกิดขึ้นมากมาย เช่น ครูเก็บรวบรวมข้อมูลการบาดเจ็บ นักเรียน ผู้ปกครองและครูเวรร่วมกันเดินสำรวจสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน วิเคราะห์สาเหตุและร่วมกันวางแผนแก้ไขบนพื้นฐานความจำเป็นเร่งด่วน ครูพยาบาลสอนการป้องกันอุบัติเหตุช่วงประชุมพยาบาล ใช้เวลาการสอนแต่ละครั้ง 15 นาทีและเน้นย้ำให้กระจายความรู้ไปยังเพื่อนและผู้ปกครอง โรงเรียนร่วมกับผู้ปกครองและตำรวจจราจรอำนวยความสะดวกของนักเรียนในขณะลงจากรถรับส่ง มีการปรับพื้นที่ทางเดินในโรงเรียนให้เรียบ ครูพยาบาลติดตาม

ผลของการดำเนินกิจกรรมด้วยการซักถามนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 พบว่าครูประจำชั้นและครูสอนรายวิชาเอาใจใส่นักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงมากขึ้น สอดแทรก ตกเตือนเรื่องการป้องกันอุบัติเหตุและการแสดงพฤติกรรมปลอดภัยมากขึ้น แจกการบาดเจ็บของนักเรียนให้ครูพยาบาลทราบซึ่งจากเดิมไม่มีการรายงานครูพยาบาลเก็บรวบรวม ข้อมูลการบาดเจ็บเป็นระบบมากขึ้น มีการบันทึกสาเหตุการบาดเจ็บที่สำคัญและนำไปวางแผนให้ความรู้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ผู้ปกครองเพิ่มบทบาทด้านการสอนด้วยการยกกรณีตัวอย่างจากเหตุการณ์จริงและในข่าวสารให้เด็กฟังเพิ่มขึ้น นักเรียนและผู้ปกครองหลายคนเป็นต้นแบบที่ดี ในกิจกรรมความปลอดภัยต่าง ๆ เช่น เมาไม่ขับ คาดเข็มขัดนิรภัย ใส่หมวกกันน็อกขณะขับขี่จักรยานยนต์ ชำมถนนตรงทาง

มีหลาย เป็นต้น และจากบันทึกสถิติการเกิดอุบัติเหตุ
ของนักเรียนในโรงเรียนพบว่าสถิติลดลงโดยเฉพาะ

นักเรียนกลุ่มเสี่ยงในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3
ซึ่งสรุปเป็นแผนภูมิการพัฒนารูปแบบได้ดังนี้

3. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุของนักเรียนและพฤติกรรมการเล่นดูเพื่อป้องกันอุบัติเหตุของผู้ปกครองภายหลังการนำรูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุไปใช้

นักเรียนอายุ 6 - 8 ปีมีคะแนนพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ $P < 0.001$ ส่วนนักเรียนอายุ 9 - 12 ปีมีคะแนนพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุสูงขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ $P = 0.26$ เมื่อพิจารณานักเรียนอายุ 6-12 ปีพบว่ามีความแตกต่างพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $P < 0.001$

ตารางที่ 1 พฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุของนักเรียนเปรียบเทียบก่อนและหลังการใช้รูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุในนักเรียนที่พัฒนาขึ้น

พฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุของเด็ก	Mean $\pm$ S.D.		Mean Difference	S.D.	t	P-value
	ก่อน	หลัง				
อายุ 6-8 ปี	1.93 $\pm$ 0.28	2.87 $\pm$ 0.67	-0.43	0.58	-8.243	0.001
อายุ 9-12 ปี	2.00 $\pm$ 0.62	2.06 $\pm$ 0.63	-6.30	0.01	-1.10	0.26
อายุ 6-12 ปี	1.09 $\pm$ 0.29	1.04 $\pm$ 0.21	0.04	0.34	2.553	0.001

สำหรับพฤติกรรมการเล่นดูเพื่อป้องกันอุบัติเหตุของผู้ปกครองภายหลังการใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นพบว่ามีความแตกต่างพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเฉพาะผู้ปกครองของนักเรียนอายุ 6-12 ปีเท่านั้น ($p = 0.046$)

ตารางที่ 2 พฤติกรรมการเล่นดูเพื่อป้องกันอุบัติเหตุของผู้ปกครองเปรียบเทียบก่อนและหลังการนำรูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุในนักเรียนที่พัฒนาขึ้น

การอบรมเลี้ยงดูของผู้ดูแลเด็ก	Mean $\pm$ S.D.		Mean Difference	S.D.	t	P-value
	ก่อน	หลัง				
อายุ 6-12 ปี	2.01 $\pm$ 0.57	2.10 $\pm$ 0.60	-0.12	0.84	-1.556	0.046
อายุ 6-8 ปี	2.00 $\pm$ 0.53	2.12 $\pm$ 0.61	-0.12	0.84	-1.556	0.123
อายุ 9-12 ปี	2.02 $\pm$ 0.59	2.09 $\pm$ 0.59	-0.07	0.85	-1.377	0.170

อภิปรายผล

อุบัติการณ์การเกิดอุบัติเหตุในนักเรียนโรงเรียนราชินีส่วนใหญ่เกิดในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ด้วยการหกล้ม สะดุดล้มมากที่สุด เนื่องจากพัฒนาการด้านร่างกายยังไม่สมบูรณ์เพียงพอที่จะควบคุมร่างกายและจำแนกแยกแยะจากสิ่งต่าง ๆ ประกอบกับมีความอยากรู้อยากเห็นสูงจึงนำไปสู่การบาดเจ็บได้ง่าย สอดคล้องกับการศึกษาของจิรวรรณ กล่อมเมฆ (2543 : ก-ข) และขจรลดา เปาวรัตน์ (2542) ที่พบว่าร้อยละ 42.4 เกิดในนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 1 - 2 มีบาดแผลถลอกหรือผิวหนังฉีกขาดไม่รุนแรง

สำหรับ บริเวณที่นักเรียนได้รับอุบัติเหตุมากที่สุด คือ ใต้ถุนตึกซึ่งเป็นพื้นที่โล่ง กว้าง พื้นปูนเรียบ สนามกีฬาขณะเรียนวิชาพลศึกษาหรือซ้อมกีฬาและบันไดทางขึ้นตึกเรียนซึ่งเด็กมักชอบวิ่งแข่งกันขึ้นและเดินไม่เป็นระเบียบ ตรงกับการศึกษาของปรีชา วิหคโต และคณะ (2542 : ข-ค) ที่ระบุว่าสถานที่เกิดอุบัติเหตุมากที่สุด คือ บริเวณสนามกีฬา สำหรับปัจจัยการเกิดอุบัติเหตุพบว่า เพศ อายุ การศึกษา โรคประจำตัวและพฤติกรรมเสี่ยงมีความสัมพันธ์กับการเกิดอุบัติเหตุในนักเรียนอย่างไม่มีนัยสำคัญ แต่ความพิการกลับมีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการเกิดอุบัติเหตุ ซึ่งแตกต่างบางปัจจัย จากการศึกษาของ พรทิพย์ คำพอ (2542 : 17) ที่พบสาเหตุของอุบัติเหตุในเด็กมาจาก เพศ อายุ ความพิการและโรคประจำตัวของเด็กแต่ละคน

สำหรับพฤติกรรมกรรมการดูแลเด็กของผู้ปกครองส่วนใหญ่เลี้ยงดูเด็กแบบประชาธิปไตย แต่ก็ไม่น้อยที่ดูแลเด็กแบบรักและทะนุถนอมมากเกินไป คาดหวังจากเด็ก และปล่อยปละละเลย

สอดคล้อง กับที่สุนันทา ศรีวิวัฒน์ และคณะ. (2544) กล่าวว่าวิธีการอบรมเลี้ยงดูไม่ว่าจะเป็นวิธีการสอนโดยตรง โดยอ้อมที่ไม่เหมาะสมกับวัย การควบคุมเด็กมากเกินไปจนเกิดความจำเจทั้งพฤติกรรมและความคิดสร้างสรรค์ การไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้ตัดสินใจ การใช้อารมณ์ขณะสอนเด็กเป็นวิธีการสอนที่ทำให้เด็กเสี่ยงต่อการบาดเจ็บได้มากขึ้น

สำหรับการศึกษาการปฏิบัติความปลอดภัยตามมาตรฐาน 13 ประการ ปรากฏว่าโรงเรียนปฏิบัติได้ส่วนหนึ่ง มีบางมาตรฐานปฏิบัติไม่ได้ อาจเนื่องจากภาวะด้านการเรียนการสอนและการบริหารจัดการที่ต้องรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่เป็นหลักรวมทั้งกิจกรรมระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองจะมีเท่าที่จำเป็น การปฏิบัติตามมาตรฐานทั้ง 13 ประการซึ่งต้องดำเนินการทั้งระบบจึงต้องใช้ระยะเวลา ดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอนแบบค่อยเป็นค่อยไป และปรับเปลี่ยนการทำงานให้รองรับมาตรฐานได้ในบางส่วนของระบบเท่านั้น ซึ่งตรงกับที่สุวิมล ติรกานันท์ (2543) กล่าวว่าการทำงานใด ๆ ถือเป็นระบบย่อยระบบหนึ่ง ซึ่งจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นจะต้องจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในระบบให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ รวมทั้งยังต้องมีการนำผลลัพธ์การทำงานที่เกิดขึ้นมาประเมินเพื่อใช้ประเมินและควบคุมการทำงานขององค์ประกอบต่าง ๆ ภายในระบบให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เช่นเดียวกับที่บีตตี (Beattie. 1992) ระบุว่า การนำภารกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ การดำเนินงาน และผลลัพธ์มาเป็นแนวคิดในการวางแผนจะทำให้ตัดสินใจได้ว่าควรจะเริ่มงานจากจุดใด เป้าหมายและกิจกรรมใดที่ควรจัดให้มีขึ้น ซึ่งจะช่วยให้คิดอย่างมีหลักการ ช่วยในการกำหนดกลยุทธ์ใหม่ ๆ

ใช้ประกอบการจัดลำดับความสำคัญและกำหนดขอบเขตของงานให้ดีขึ้น ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะช่วยให้องค์กรมีความสามารถที่จะดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดบนทรัพยากรที่มีอยู่

รูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุในนักเรียนประถมศึกษาโรงเรียนราชินีแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะเริ่มสัมผัสพันสภาพที่ประทับใจจากเด็กสู่ครู ระยะร่วมดูแลเอาใจใส่ความปลอดภัยของนักเรียนและระยะดำเนินการป้องกันอุบัติเหตุอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง ซึ่งมีการวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์มาตรฐานการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยของโรงเรียน นำเด็กนักเรียน ผู้ปกครอง และครูเข้ามาหาแนวทางป้องกันอุบัติเหตุร่วมกันโดยนำบทบาทหน้าที่รับผิดชอบเดิมที่มีอยู่มาพัฒนาให้มีศักยภาพมากขึ้น จนกระทั่งผู้เกี่ยวข้องเหล่านี้สามารถปรับปรุงและริเริ่มกิจกรรมการป้องกันการบาดเจ็บด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและเกิดรูปแบบที่ชัดเจน ส่งผลให้การปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยของโรงเรียนราชินีบรรลุตามมาตรฐานโรงเรียนสร้างเสริมความปลอดภัยทั้ง 13 ประการ สอดคล้องกับการศึกษาของวนิดา ดุรงค์ฤทธิชัย (2546) ที่พัฒนากลุ่มช่วยเหลือตนเองในการป้องกันการบาดเจ็บในบริเวณที่อยู่อาศัยให้แก่เด็กวัยก่อนเรียน ซึ่งระยะพัฒนามีด้วยกัน 3 ระยะตั้งแต่ระยะประเมินปัจจัยเสี่ยงในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ระยะศึกษาการรับรู้ของผู้ดูแลเด็กและบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและระยะกระบวนการพัฒนากลุ่มช่วยเหลือตนเอง

นอกจากนี้การสร้างรูปแบบ ยังได้พัฒนากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

สอดคล้องกับแนวคิดของสตริงเจอร์ (Stringer, 1999) ที่ว่าวิธีการนี้จะทำให้ผู้เกี่ยวข้อง มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ จัดลำดับความสำคัญของปัญหา ดำเนินการแก้ไขปัญหาบนสภาพความเป็นจริงของทรัพยากรที่มีอยู่และพัฒนาความสามารถในการประเมินผลการทำงานเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทสภาพแวดล้อมของตน ดังนั้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจึงสามารถทำให้ผู้ปกครอง ครู นักเรียน และผู้วิจัยเกิดกระบวนการเรียนรู้มีการสร้างกระบวนการคิดเป็นของตนเอง ใช้ความรู้ของตนในการพัฒนารูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุในนักเรียนได้เต็มศักยภาพ สามารถมองสถานการณ์ของการเกิดอุบัติเหตุภายในโรงเรียนด้วยความเข้าใจและร่วมมือกันใช้ศักยภาพในการหาแนวทางป้องกันอุบัติเหตุมิให้เกิดแก่เด็กนักเรียนได้ด้วยตนเอง

ภายหลังการดำเนินงานการตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นพบว่าจำนวนครั้งของการบาดเจ็บในนักเรียนลดน้อยลงจากเดิม พฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุของเด็กและผู้ปกครองโดยรวมสูงขึ้น แม้ในกลุ่มย่อยบางกลุ่มจะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติซึ่งอาจเป็นจากช่วงเวลาการประเมินผลที่เร็วเกินไป สอดคล้องกับที่แบนดูรา (1986) กล่าวไว้ว่าการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจะช่วยสร้างความตระหนัก เข้าใจศักยภาพของตนเอง เกิดความเชื่อมั่นที่จะปฏิบัติจนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองได้

ข้อเสนอแนะ

1. เสนอรูปแบบที่ได้จากการศึกษากับทางโรงเรียนและผลักดันให้เป็นนโยบาย เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติกับบุคลากรของโรงเรียนทุกฝ่ายอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

2. ควรพัฒนารูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุ ภายใต้การดำเนินการตามมาตรฐานของโรงเรียน สร้างเสริมความปลอดภัยทั้ง 13 ประการอย่างต่อเนื่องและขยายไปยังกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาเพื่อขยายการปฏิบัติงานการป้องกันอุบัติเหตุให้กว้างขวางและมีคุณภาพมากขึ้น

3. ศึกษาติดตามประเมินผลนักเรียนในระยะยาว เพื่อสร้างความต่อเนื่องของพฤติกรรม การป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียนและความสำเร็จของการพัฒนาโรงเรียนสร้างเสริมสุขภาพ

4. ควรพัฒนากิจกรรมและสื่อการเรียน การสอนเกี่ยวกับการป้องกันการบาดเจ็บที่หลากหลาย โดยเน้นให้นักเรียนได้มีความสามารถในการป้องกัน อุบัติเหตุด้วยตนเองเพื่อสร้างประสบการณ์ตรงให้ แก่เด็กจากการเรียนรู้ในกิจกรรมนั้น ๆ

5. รูปแบบการป้องกันอุบัติเหตุที่พัฒนา ขึ้นเป็นรูปแบบเฉพาะสำหรับโรงเรียนราชินี การ นำไปใช้จึงสามารถทำได้ในโรงเรียนที่มีลักษณะ คล้ายคลึงกันหรือปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของ โรงเรียน ซึ่งจะเป็นการช่วยพัฒนารูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงสาธารณสุข. (2536) **สุขบัญญัติแห่งชาติ 10 ประการ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกระทรวงสาธารณสุข.
- ขจรลัดดา เปาวรัตน์. (2542) **ประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษาต่อพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียนของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์ วท.ม. ภาควิชาสุขศึกษาและพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล.
- จิรวรรณ กล่อมเมฆ. (2543) **ความเชื่อด้านสุขภาพกับพฤติกรรมดูแลความปลอดภัยแก่บุตรวัย 3-6 ปีของบิดามารดา เขตราชเทวี กรุงเทพฯ**. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สาขาการพยาบาลเด็ก) นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล .
- ปรีชา วิหคโต และคณะ. (2540) **รายงานการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ลักษณะสาเหตุและแนวทางในการป้องกันอุบัติเหตุในสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันอุบัติเหตุแห่งชาติ.
- พรทิพย์ คำพอ. (2540) **สุขภาพเด็ก**. ขอนแก่น : ภาควิชาบริหารงานสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วนิดา ดุรงค์ฤทธิชัย. (2546) **การพัฒนากลุ่มช่วยเหลือตนเองของผู้ดูแลเด็กเพื่อการป้องกันอุบัติเหตุในบริเวณที่อยู่อาศัยให้แก่เด็กก่อนวัยเรียน**. วิทยานิพนธ์ ส.ด. (สาขาวิชาการพยาบาลสาธารณสุข) นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุนันทา ศรีวิวัฒน์ และคณะ. (2544) **การศึกษากระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการป้องกันอุบัติเหตุจราจรของนักเรียนกรณีศึกษา : โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย จังหวัดขอนแก่น**. ขอนแก่น : โรงพยาบาลขอนแก่น.
- สุวิมล ตีรกานันท์. (2543) **การประเมินโครงการ : แนวทางสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดิศักดิ์ ผลิตผลการพิมพ์. (2546) **เอกสารประกอบการประชุมเรื่องโรงเรียนสร้างเสริมความปลอดภัย**. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยพยาบาลสภากาชาดไทย.
- Bandura, A. (1986) **Social Foundations of Thought and Action: a Social Cognitive Theory**. Englewood cliff : Prentice Hall.
- Beattie, A. (1992) "The health promoting school : From idea to action" **Health Promotion on General Practice**. Oxford : Radcriff medical press.
- Stringer, E. T. (1999) **Action Research : a Handbook for Practitioners**. 2nd Ed. California : SAGE.